

kletarskih potrebščin (Permanente Ausstellung und Commissionsgeschäft aller im Weinbau und in der Kellerwirtschaft vorkommende Maschinen-Geräthe etc.) ravno tako dobre, samo da so drugačne sisteme, za 300 do 400 gold. —

S tem končam te vrstice z odkritosrčno željo, naj bi se pastêrovanje, najizvrstnejše sredstvo, vinu stanovitnost podeliti, tudi pri naših slovenskih vino-rejcih vdomačilo, posebno pa pri onih, ki bivajo v južnih krajih, namreč na Primorskem in v Vipavskem, kajti njihova vina so še jako nestanovitna.

Pač malo denarja je to — 400 goldinarjev — za celó večo ali pa več manjših srenj, ako se mu velik dobiček, kateri iz dosežene stanovitnosti vina izvira, nasproti postavi? Res, da celó majhen, in to še celó, ako se pomisli, da taka mašina služi, Bog vé, za koliko let. Na noge toraj posebno vi Vipavci! Združite se, in če si že za lastni denar take mašine kupiti ne morete — prav za prav nočete — obrnite se s prošnjo do sl. kmetijske družbe, da se ona obrne do c. kr. kmetijskega ministerstva, ktero je na prošnjo Dalmatincem ne le tako mašino oskrbelo, marveč še dosti družega vinskega orodja, ktero je več tisoč forintov stalo. Ako vam hoče biti pravično, mislim, da vam ne more prošnje odbiti; toraj poskusite; vsaj vas ne stane to dosti truda, še manj pa denarja.

Dvanajst glavnih pravil umnega poljedelstva.

Spisal Franjo Kuralt.

(Dalje.)

IX.

Poljedelec naj za delo upotrebuje tako živino, kakoršna mu največ dobička daje.

Jako važno je to, kakošno živino poljedelec za dela svoja rabi, ker s tem, da pri svojem gospodarstvu primerno živino za delo rabi, mnogo klaje, mnogo dela in časa prihrani.

Navadno se za delo upotrebuje ali konj, ali vol, ali pa tudi krava. Kakošno živino naj poljedelec izbere, na to vprašanje se ne more prav točno odgovoriti, kajti to je preveč odvisno od njegovega gospodarstva, od kraja in klaje.

Kar se konja tiče, je konj pri delu in vožnji mnogo hitrejši kakor pa vol; vol pa je navadno cenejši in tudi toliko postrežbe ne zahteva kakor pa konj. Ako se kakošna nesreča pripeti, lahko se vol še mesarju prodá; pa vsi novci so zgubljeni, ako se konju kaj tacega zgodí.

Da bo tedaj poljedelec pravo zadel, ali naj konja ali vola za delo upotrebuje, mora prevdariti:

1. koliko zemlje mu je treba obdelovati, kajti zemeljski obseg zahteva tudi primerno delo. Kjer za enega konja čez celo leto ni dela, tam naj se drži rajši vol. Ravno tako naj se tudi tam, kjer je za dva konja premalo dela, za enega pa preveč, rajši dva vola držita, ker dva vola toliko storita kakor pol drugi konj, ne delata pa toliko stroškov kakor pa dva konja;

2. kako daleč da polje njegovo leži, in je raztreseno ali ne. Ako je polje jako daleč od doma in ako je tako raztreseno, da se more iz ene njive na drugo voziti, bilo bi nespametno, da bi se za delo voli namesti kónj upotrebovali, ker pri volih se na tak način preveč časa za delo zgubi;

3. kakošen položaj ima njegovo polje. Ako je polje v hribih in zemlja težka, naj se rabi vol, da poljedelec pri oranji zapreke lagleje premaguje in zemljo počasi boljše obdela. Na ravni in rahli zemlji je pa boljši konj, ker mnogo hitreje dela. Tudi za

vlačenje in valjanje je konj boljši, ker je tako delo tem bolje, čem hitreje se opravi;

4. kakošni so postranski zaslužki. Ako je blizo mesta, ali so druge takošne okoliščine, da si z vožnjo dá mnogo zaslužiti, boljše je si konja držati. Vendar pa ne sme poljedelec nikdar tega prezreti, da delo je na polji prvo njegovo delo, vožnja pa je le njegov postranski zaslužek;

5. kakošno in koliko klaje na leto pridela. Ako se prideluje kislo seno, naj se konji s takim senom hranijo, ker voli pri taki kisli hrani hitro opešajo in moč zgubijo; sladko senó pa bolje voli izplačajo nego konji. — Ako je sladko seno cenejše, kakor pa žito (oves, koruza), s katerim se konji hranijo, naj se rajši voli rabijo. Kjer je pa malo senožeti ali kjer senožeti niso za vole dobre in podnebje ni za deteljo, naj se z žitom rajši konji hranijo in za delo upotrebujejo, kajti konj mnogo več naredí nego vol;

6. v kakošnem razmerju je celo gospodarstvo. Kdor ima mnogo dobrih ovác, ali pa je blizo mesta, kjer se mleko in maslo lahko prodá, ima naj za delo rajši konje, da frišna klaja za ovce in krave ostane. Pri žganjarjah, sladkornicah, pivarnicah naj se voli drže, ker se lahko z ostanki omenjenih fabrik hranijo, ki bi drugač morda brez vse koristi bili.

Sèm ter tjè se pa za vožnjo upotrebujejo tudi krave, in to posebno pri malih posestnikih. Mnenje, ali naj se krave namesti kónj ali volov za delo upotrebujejo, je različno. Res je, da se s klajo, ki je en konj potrebuje, lahko dve kravi hranite, da nam krava zaradi mleka in telet mnogo več koristi nego vol, da konj in vol čez zimo skoraj zastoj v hlevu stojita, dočim nam krava mleka daje, in tako nekoliko klaje poplača, — da je krava bolj živa nego vol in da se lagleje ž njo vozi nego z volom. Vendar se pa ne more reči, da bi krava bila boljša in koristnejša za vožnjo nego vol ali pa konj. Skušnje kažejo, da vožne krave imajo manj mleka, njih mleko je pa, kakor dr. Löbe trdi, nekoliko bolj masleno, kakor pa mleko družih krav. Tudi je za breje krave težka vožnja jako škodljiva in nevarna zato, ker lahko zvržejo. To pa je gotovo, da ni nikakoršna sramota krave vpregati, in če gospodar kravo za manjša dela rabi, če je nima vprežene celi dan, ampak le na pol dne, in kedar je breja, varno ž njo ravná, ta ima s kravo dvojni dobiček: nekaj dela mu opravi, pa tudi mleko daje, če jej se ve da tudi dosti klaje privošči.

Tako naj poljedelec vse prevdari, in potem se bode lahko odločil, kakošna živina je njemu in njegovemu gospodarstvu najbolj koristna, — in tako naj potem za delo upotrebuje.

Gospodarske učilnice ali šole za kmetijstvo v Avstriji (Cislajtaniji).

Česka dežela ima	18 tacih šol,	Bukovina	1 tako šolo,
Moravska	14	Koroško	1
Šlezija	2	Goriško	1
Avstrijska pod Anižo	6	Kranjsko *)	1 (gozdarsko)
„ nad Anižo	2	Dalmacija	nobene
Štajarska	4	Istra	nobene
Galicija	3	Tirolsko	nobene

Te številke nam kažejo, da se v Avstriji širi nprava jako koristnih in neobhodno potrebnih gospodarskih učilnic od leta do leta.

*) Kranjska je že leta 1853. imela šole za kmetijstvo, ki so prestale 1863., ko tadanja nemška večina deželnega zbora ni več dovolila štipendij učencem teh šol. — Kovaška in živino-zdravniška šola, ki že od leta 1850. obstoji v Ljubljani, sega z nekaterimi nauki tudi v kmetijstvo.

Pa res! kako drugače je mogoče pripomoči gospodarstvu če ne po tej poti? — Zgornje številke nam pa tudi spričujejo, da gospodarske učilnice, bodi-si kmetijske, vinorejske, gozdarske, v resnici pospešujejo gospodarstvo, ker vsakemu le nekoliko izobraženemu poljedelcu je znano, v kakem stanu in na kateri stopinji je kmetijstvo na Českem in Moravskem. Čeravno so gospodarske učilnice v ondotnih deželah že mnogo zboljšale, vendar se njih število še vedno množi, in prav to je dokaz visoke in neprecenljive pomembe kmetijskih šol. Se ve da morajo biti vredjene vse take učilnice na zdravi praktični podlagi, brez ktere nikdar ne bo zavod popolnoma zadostoval zahtevam in namenu. Zarad tega ostane gotovo veliko vprašanje za prihodnost vsake gospodarske šole: ali ima dovolj obširno posestvo, katero obsega vse dele gospodarstva. Šola mora biti v gospodarstvu izgled ne le učenecem, ki se učijo v šoli, ampak tudi vsi deželi, vsem gospodarjem; ona mora dokazati vspehe, ker le potem, ko vidi prosti kmetovalec res pravilno in umno vredjeno posestvo, — ko vidi, da vinograd vredjen po novem pravilnem načinu daje dobro vino v množini, ko vidi, da vino po tem načinu pripravljeno postane jako žlahno, zdravo, ki more iti v vesoljno kupčijo, le potem bo verjel in jel posnemati praktične izgleda.

Če ima tedaj gospodarska šola dosti obširno posestvo, bo lahko središče tudi za tiste gospodarje, kateri želijo napredovati, pa jim ni prilika bila učiti se v kaki šoli potrebnih vednosti. Pri takih dobro vredjenih šolah bo mogoče napravljati shode kmetovalcev, katerim se vse razloži in pokaže. Mladenči, učenci kmetijskih učilnic, pa imajo priliko v teku dveh let izuriti se tako, da postanejo sposobni, biti vredni oskrbniki in gospodarji, ali umni mladenči, ki pomagajo starišem uredovati posestvo.

Davki se vedno naraščajo, posli zahtevajo dvakrat toliko plačo, časi so drugi, tedaj moramo napredovati in z umnostjo nadomestiti, kar sedanje razmere zahtevajo več. Mi moramo z umnim gospodarjenjem prisiliti, da zemlja daje več dohodke, in to je mogoče, — le uma in marljivosti je treba!

Da pa postanemo umni gospodarji, treba gospodarskih učilnic, v katerih se tudi kmetijski mladenči, sinovi kmetijskih gospodarjev morejo seznaniti s potrebnimi vednostmi, da postanejo v resnici umni kmetovalci. Čevljar, zidar, tesar itd. vsi se učijo, predno postanejo mojstri; koliko več treba, da se posestnik tudi popred dobro pripravlja in izučí, predno prevzame važno opravilo gospodarstva.

Gotovo je kmetijstvo izvirek blagostanja, podlaga celi državi. Ko bo cvetelo kmetijstvo, ko bodo gospodarji umno kmetovali, bo tudi ljudsko blagostanje se množilo in duševna omika in vsestransk napredek bo sad gospodarskih učilnic.

Vsak začetek je težaven, toda z združenimi močmi bomo dosegli veliki namen: srečno prihodnost naše dežele, in tudi nasprotniki in mlačneži v napredku bodo sčasom spoznali pomen šole in tem bolj jo priporočamo vsem, ki so v resnici pravi naprednjaki in domoljubi.

Po „Gosp. Listu“.

Trgovcem na znanje,

ki nakupujejo svilne (židne) kokone.

Z nad Vipave 11. junija. — Ker donašajo „Novice“ tudi letos sporočila iz raznih krajev o sviloreji, naj naznanijo tudi, kako se je zvršila letos sviloreja v Vipavi. Zgodnja spomladanska toplota je pospešila, da so se letos sviloprejke za kakošnih 10 do 12 dni

prej zapredle mimo lani. Vreme bilo je prve 3 ali 4 tedne njihove reje zadosti ugodno, le zdaj nekaj dni, ravno ob času zapredbe, je vedno deževno in premrzlo (13 do 15 stopinj R.); ravno to bode pa tudi vzrok, da bode pridelek slab. Ko so ljudje lani videli, da se je bilo celično seme sploh dobro obneslo in se mu je bila cena zdatno znižala, naročili so si ga bili letos mnogo, toda nikomur ni izišlo prav srečno s tem semenom. Izlegli so se bili črviči redno, in so bili potem še videti zdravi nekako do 3. spanja; potem pa so začeli bolehati in giniti vedno bolj na zaspanosti (Schlafsucht), in kdor jih je vendar kaj pripravil do zapredbe, zapredlo se jih je le kakova polovica ali tretjina. Ravno tako pa se je sponeslo tudi domače seme. Imamo sicer že mnogo dobrih podukov od skušenih svilorejcev, spisanih prav za kmete, ali kaj! ko se jih mnogo drži še vedno stare trme! Sèm ter tjà nimajo nikakovega pripravnega prostora za ta posel; potikujejo ubogo živalico po tesnih in temnih luknjah, kamor dohajajo dim, smrad in še druge nerodnosti. Če se opomni, kako škodljivo je vse to za sviloprejke, slišiš navadno: „e, kdo je kedaj vedel za kako bolezen; dobro so se sponesli kavaljeri, kjerkoli naj bi jih bil imel!“ Je že res to! al prav zato, ker takrat ni bilo te bolezni; zdaj moramo pa skrbno ravnati s sviloprejkami tako, kakor nas dognane skušnje učé, da se odvrnejo bolezni. Pa tudi prepogosto se poslužujejo ljudje vsakojakih škodljivih pomočkov, da ne rečem vraž. Tako nekteri nikakor ne pusté zdravega čistega zraka z lepa do sviloprejk, nego kadé izbo s cukrom, z ocvertimi svinjskimi plečeti, trosijo narezano česnjevo perje po njih, škropijo murbovo perje z vinom, da bi se hitreje zapredle, in tacih in enacih neumnosti je še več. Potem pa misli že ta ali uni popolnoma opustiti svilorejo v prihodnje, in že letos se jih je veliko manj pečalo ž njo, kakor lani; zato je bilo na ponudbo dober kup murbovo perje, ki je bilo prav lepo, pa še ostalo ga je dovolj. — Pri tej priliki naj tudi omenim, da za povzdigo sviloreje mnogozasluzni gosp. Josip Barle, prvi učitelj v Vipavi, zapusti ta kraj, ter se preseli v Slovenski Gradec na Štajarsko v boljo službo. On je tukaj več let marljivo deloval za povzdigo narodnega gospodarstva, posebno sadje in sviloreje. Tako zgubi domovina zopet v njem izvrstno učiteljsko moč in vrlega narodnjaka, ki gré po izgledu več tovaršev za boljim koscem kruha, kakor se nam doma reže. To naj bo zopet migljež za merodajno mesto*), kamo pridemo, če se bode le vedno odlašalo zboljšati naše materijelno stanje. Skrajni čas je že res zato; če ne, ne bodo izostali nasledki.

Janko Gantar.

Potopisni listi

slovenskega učitelja svojemu pobratimu.

(Dalje.)

XV. pismo.

Po obljubi Ti, dragi moj, hočem danes še govoriti o Karlovcu. Hodé po opravilih sem prišel tudi v mestno hišo. Čakati sem moral tū dolgo nekega gospoda, ktere Hrvatje imenujejo „fiskale“, mi Slovenci jih imamo za „jezične dohtarje“, Nemci pa jih častijo kot „prijatle pravice“. Med dolgim svojim čakanjem sem imel priliko opazovati mnogovrstne ljudi, ki so hodili tū ven in noter, in prav lahko sem spoznal, čem manj ima človek opraviti v tej in enacih hišah, bolje je za-nj. Danda-

*) Žalibog! da sklep lanskega deželnega zbora kranjskega ni obveljal pri ministerstvu.